

потік часу не тотожний собі й передбачає відмінність у становленні. Це означає, що абсолютна реальність та одинична свідомість у світі множинності можуть збігатися та відрізнятись в динаміці.

Однак у ведичній традиції цей шлях пояснення був тільки намічений, але не реалізований. В упанішадах лише ставляться питання про джерело суб'єктивності та містяться натяки на можливість процесуального розуміння основи свідомості, проте відповідь, як і в давньогрецькій грецькій філософії, все одно дається в субстанційній парадигмі. Різниця лише в тому, що в грецькій філософії не було подібного роду натяків.

Література:

1. Упанішады. Пер., предисл. и комм. А. Я. Сыркина. М.: Наука, Ладомир, 1991. 336 с.
2. Брихадараньяка упанішада. Пер., предисл. и комм. А. Я. Сыркина. М.: Наука, Ладомир, 1991. 240 с.

УДК 1(091)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-86>

Туренко В. Е.

ORCID: 0000-0003-0572-9119

кандидат філософських наук,

науковий співробітник філософського факультету

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

МІЖ СХОДОМ ТА ЗАХОДОМ: СПЕЦИФІКА ФІЛОСОФСЬКО-АНТИКОЗНАВЧИХ СТУДІЙ В СУЧАСНОМУ КИТАЇ

Ключові слова: Захід, Схід, КНР, антикознавство, марксизм.

Після заснування Китайської Народної Республіки класичні (антикознавчі) дослідження стали частиною університетської навчальної програми, але ця галузь знань була розділена на такі три дисципліни – історія, філософія та література античності. Слід зазначити, що критика Мао була спрямована не безпосередньо на грецьку освіту, а проти тенденції доктринізму в застосуванні марксизму в Комуністичній партії [4, с. 761]. Втім, історія класичного світу стала випробуванням для ортодоксальної марксистської ідеї рабовласницького суспільства. Починаючи з 1980-х років, коли марксистська ідеологія почала згасати,

особлива увага приділялася промисловості та торгівлі у класичному світі, щоб підкреслити різні характери стародавнього Китаю та класичного світу. Сьогодні, інтерес до антикознавства зростає, оскільки такі дослідження тим чи іншим чином виявляються актуальними для китайського суспільства.

Виходячи з цього, на нашу думку, ключові дослідження античної філософії в китаєзованому марксизмі здійснюються в трьох напрямках:

- а) суто ідеологічний, як це було в Радянському Союзі;
- б) у рамках порівняльної філософії;
- в) рецепція класичної спадщини в Китаї.

Якщо говорити про перше, то можна подивитися на прикладі досліджень Платона. Так, сучасний китайський науковець Ван Шікі приділяє особливу увагу розумінню платонівської філософії мови в Китаї. Зокрема, дослідник пише: «Філософія мови Платона має збігатися з основними принципами марксизму і вчитися на його сильних сторонах, тільки так офіційні особи можуть підтримати філософію мови Платона для розвитку в Китаї, сприйняти її китайським народом та сприяти розвитку передової культури у Китаї. Наприклад, була переказана теорія Платона про походження мови, що вона має бути в ідеальному світі і її може бачити лише видатна душа, і цей пункт був містицизмом та агностицизмом. Однак, Маркс вважав, що поява мови є результатом спілкування з іншими людьми, і ця мова є відносинами між людьми та навколишнім середовищем. У цьому випадку мовна філософія Платона не має соціального та практичного погляду і не може реально та практично розвивати китайське суспільство. Тому вона має увібрати в себе деякі моменти мовних концепцій марксизму, спонукаючи людей до соціалізації та формування взаємопов'язаної філософської культури. Понад те, агностицизм вважається у Китаї невірним і збігається з основними поглядами китайської філософії» [3].

Тому, основна мета мовної філософії Платона має полягати не в тому, щоб зробити значний внесок у суспільство, а в тому, щоб бути заснованою на практичному та революційному марксизмові. Таким чином, давньогрецький філософ може принести користь суспільству Китаю, постійно перебудовуючи та реконструюючи суспільство. Тому ми можемо побачити два моменти в цьому дослідженні:

а) особливе розуміння творчої спадщини видатного давньогрецького філософа, яке виражається в тому, що його ідеї могли «працювати» на ключові завдання функціонування китаєзованого марксизму;

б) специфічне бачення такої галузі філософського знання, як філософія мови, що різко відрізняється від західноєвропейської, яка зосереджена на уявленні про мову як ключ до розуміння мислення та знання.

Якщо говорити про порівняльну філософію, то в дослідженнях китайських учених можна побачити певні порівняльні дослідження найвідоміших давньокитайських і античних мислителів. Наприклад, Лун

Ціхань писав, що «філософ у «Республіці» Платона схожий на мудреця, зображеного в «Дао Де Цзин». І грецькі, і китайські філософи наголошували на важливості гармонії, чесноти та музики в політиці. Крім того, щодо відмінностей між давньогрецькою та давньокитайською філософіями політики, цікаво відзначити, що Арістотель описав демократію як найбільш толерантну з трьох спотворених форм правління. Однак китайські філософи ніколи не дотримувалися цього підходу. Вони зосереджувалися переважно на досконалій формі політичної освіти. На відміну від Середземноморського регіону, у Стародавньому Китаї ніколи не було аристократії чи конституції. Це може бути однією з причин, чому китайські філософи говорять лише про правління добродесного монарха, але незважаючи на той факт, що в Стародавньому Китаї ніколи не було аристократії чи конституційного політичного утворення, ідеї західних і східних філософів накладалися одна на одну і формувалися з найяскравішим світлом в історії людства» [2].

Третім напрямком античної філософії в Китаї є марксизм і дослідження рецепцій класичної спадщини. «Цей напрямок проявляється як реконцептуалізація античних досліджень і тому є міждисциплінарним полем, яке зосереджується на вивченні доробку античності. Ця сфера специфічна за сферою інтересів – не лише філософська спадщина певного періоду, а й літературні, історичні та інші джерела (...) Класичні рецепційні дослідження можуть бути специфічним історико-філософським методом дослідження античної філософської спадщини, поряд з іншими методами, такими як доксографія, раціональна та історична реконструкція тощо. Його особливість полягає в тому, що він може включати елементи доксографії, а також раціональної реконструкції або іншими історико-філософськими методами окремо чи разом. У контексті класичної рецепції античні філософські тексти можуть стати основою для вирішення сучасних глобальних чи локальних проблем і питань людства (політичних, соціальних, культурних тощо). Потенціал стародавніх текстів і фрагментів (зокрема філософських) важливий не лише для розуміння минулого, але й у зв'язку з розвитком суспільства в сьогоденні» [1, с. 44–45].

Отже, проаналізувавши особливості та специфіку розуміння ролі та значення античної філософії в китайському марксизмі, можна зробити наступні висновки:

1. Китайський марксизм розглядає виникнення та розвиток античної філософії на основі марксистського розуміння історії людства та етапів його розвитку. Китайські мислителі, перш за все, намагаються знайти в античній філософії ті моменти, які прямо чи опосередковано пов'язані з марксистською філософією – її принципами, цінностями та ідеями.

2. В контексті дослідження античної філософії певною мірою китайський марксизм розвинувся більше, ніж радянський. Адже, окрім суто ідеологічних праць, присвячених осмисленню античної філософії,

почали активно розвиватися дослідження в плані порівняльної філософії та класичної рецепції. Водночас, щодо філософського перекладу античної спадщини, то ще багато що належить зробити.

Література:

1. Туренко В. Classical Reception Studies: від філософських текстів до практики, *Філософська думка*, (2), с. 37–45.
2. Long Qihan. Comparison between Ancient Greek and Chinese Philosophy on Politics, *Proceedings of the 2018 3rd International Conference on Modern Management, Education Technology, and Social Science (MMETSS 2018) Series Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2018. URL: <https://doi.org/10.2991/mmetss-18.2018.89>.
3. Wang Shiqi. A Study on the Chinese Research of Plato's Philosophy of Language, *Proceedings of the 2021 4th International Conference on Humanities Education and Social Sciences (ICHESS 2021) Series Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 2021, URL: <https://doi.org/10.2991/assehr.k.211220.054>.
4. Mao Zedong. *Mao Zedong xuanji*. Vol. 3. Beijing: Remin chubanshe, 1969. (In Chinese).

УДК 24-24

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-283-1-87>

Філь Ю. С.

ORCID: 0000-0001-9902-6101

кандидат історичних наук,
молодший науковий співробітник відділу
Азіатсько-Тихоокеанського регіону
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна

ІДЕЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ, А ТАКОЖ МИРСЬКЕ ТА ДУХОВНЕ ПРАВОСУДДЯ У БУДДИЗМІ НА ПРИКЛАДІ «АНГУЛІМАЛА СУТТИ»

Ключові слова: буддизм, палійський канон, Ангулімала сутта, Будда, карма.

Про ідею справедливості, а також взаємодії мирського та духовного правосуддя у буддизмі промовисто свідчать тексти Палійського канону, зокрема «Ангулімала сутта» (Сутта пітака, Маджіхіма нікаія), який